

Riziko používania pesticídov pre včely a ostatný užitočný hmyz

Poľnohospodárska rastlinná výroba sa dnes nezaobíde bez používania agrochemikálií, bez hnojív a bez prípravkov na ochranu rastlín. Ale nezaobíde sa ani bez opel'ovačov – včiel a iného užitočného hmyzu. Opel'ovače sú významným úrodotvorným činiteľom, ale používanie agrochemikálií je pre ne veľkým rizikom možnej otravy alebo poškodenia. Preto je veľmi dôležité poznať mieru rizika pesticídov pre opel'ovače a dodržiavať zásady správnej poľnohospodárskej praxe pri aplikácii agrochemikálií.

Poľnohospodári často zabúdajú, že je dôležité dodržiavať zásady správnej aplikácie, je preto dobré, ak včelári ich na niektoré podmienky, rizikové z hľadiska ochrany včiel, upozornia.

Čas aplikácie prípravku na ošetrovaný porast je jedným z najproblémovejších rizikových faktorov. Ošetrovanie porastov z hľadiska minimalizácie rizika pre včely by sa malo robiť v bezletovom čase včiel, skoro ráno alebo neskôr večer. U insekticídnych prípravkov by ošetrovanie plodín malo byť samozrejmosťou len v podvečerných hodinách, v mimoletovom čase včiel.

Je dôležité dodržať podmienku aplikácie za bezveterného počasia, aby nedošlo k úletu aplikovanej kvapaliny na necieľové rastliny, ktoré navštevujú včely.

Ak aj ošetrovaný porast nie je navštevovaný včelami, ale ponad porast je letový koridor včiel na znášku, je potrebné vedieť, že aplikácia pesticídov pri teplote vyššej ako 20 °C a následný odpar aplikovanej kvapaliny môže prekryť materský feromón včely a včely pri návrate do úľa potom nie sú vpustené strážkyňami do pôvodného materského včelstva. Potom dochádza k úhynu včiel - lietaviek pred úľami.

Na základe komplexného pohľadu na informácie o prípravku sú prípravky na ochranu rastlín podľa miery rizika pre včely a iný užitočný hmyz označené nasledovne:

Vč 1 - Prípravok pre včely jedovatý (R57)

Vč 2 - Prípravok pre včely škodlivý

Vč 3 - Prípravok pre včely s prijateľným rizikom pri dodržaní predpísanej dávky alebo koncentrácie

Okrem základného označenia Vč 1, Vč 2, Vč 3 je v etiketách prípravkov, hlavne u insekticídnych prípravkov, uvedené ešte doplňujúce označenie správnej aplikácie. Sú tam uvedené bezpečnostné vety, napr. aplikovať za bezvetria, alebo aplikovať vo večerných hodinách mimo letového času včiel a podobne.

Pre minimalizáciu rizika poškodenia včiel je teda potrebné si vždy prečítať celý návod na použitie a až po dokonalom oboznámení sa so všetkými upozorneniami daný prípravok aplikovať.

Vyhláška MPSR č. 256/2008 Z.z. určuje správne používanie prípravkov na ochranu rastlín z hľadiska ochrany včiel a iného užitočného hmyzu.

Prípravky, ktoré sú pre včely jedovaté (J – Vč1) sa nepoužívajú:

- a) na kvitnúcich porastoch navštevovaných včelami
- b) na stromoch, kroch a iných rastlinách v čase kvetu, pri výskyte medovice alebo mimokvetového nektáru, ktorú sú navštevované včelami
- c) leteckou aplikáciou

Prípravky, ktoré sú pre včely škodlivé (Š – Vč2)

- a) sa nepoužijú v dobe letu včiel
 1. na kvitnúcich porastoch navštevovaných včelami,
 2. na stromoch, kroch a iných rastlinách v čase kvetu, pri výskyte medovice alebo mimokvetového nektáru, ktoré sú navštevované včelami,
 3. leteckou aplikáciou na pozemkoch, ponad ktoré smeruje hromadný let včiel za zdrojom znášky,
- b) aplikujú sa po ukončení letu včiel, najneskôr do 23,00 hod. príslušného dňa

Priemerný počet kvitnúcich rastlín vrátane kvitnúcich burín v porastoch sa zisťuje v pásoch 1 m širokých a 100 m dlhých, a to na plochách do 10 ha na 5 miestach a na plochách nad 10 ha na 10 miestach. Ak sú podstatné rozdiely v kvitnutí niektorej časti porastu, posudzuje sa táto časť samostatne.

Za kvitnúce stromy a kry sa považujú aj stromy a kry navštevované včelami pri výskyte medovice alebo mimokvetového nektáru.

Prípravky pre včely jedovaté a pre včely škodlivé možno použiť počas denného letu včiel v okruhu 100 m okolo trvalého stanovišťa včelstiev len so súhlasom včelára a za podmienky bezpečnej bezúletovej aplikácie.

Prípravky pre včely jedovaté možno použiť len v takej vzdialenosti od kvitnúcich porastov, kvitnúcich stromov a krov navštevovaných včelami alebo od stanovišťa včelstiev, ktorá pri spôsobe použitia prípravku a mechanizačného prostriedku, pri sile a smere vetra zaručuje, že včely neprídu do styku s použitými prípravkami.

Pri použití prípravkov škodlivých pre včely sa vzdialenosť dodrží, ak sa použijú v čase letu včiel.

Na porastoch pod kvitnúcimi stromami možno použiť

- a) prípravky pre včely jedovaté len s takým spôsobom, ktorý vylučuje zanesenie týchto prípravkov na kvety stromov,
- b) prípravky škodlivé pre včely len takým spôsobom, ktorý vylučuje ich zanesenie na kvety stromov v čase letu včiel

Pri ošetrovaní ovocných sádov a viníc je potrebné ubrať do úvahy aj porast pod stromami alebo medzi výsadbou viniča a možný výskyt kvitnúcich burín, ktoré včely navštevujú.

Chovateľ včiel je povinný mať označené stanovište včelstiev, ak nie je v zastavanej časti obce, žltým rovnostranným trojuholníkom s dĺžkou strany 1 m v horizontálnej polohe.

Ochrana včiel pri leteckej aplikácii prípravkov

Začiatok leteckého ošetrovania porastu sa vyhlasuje spôsobom v mieste obvyklým, najneskôr do 18,00 hod. predchádzajúceho dňa, v ktorom sa ošetrovanie vykoná. Letecké ošetrovanie porastov sa nevykoná na pozemkoch, cez ktoré smeruje hromadný let včiel za zdrojom znášky pozorovateľný zo zeme sluchom a zrakom.

Prípravok pre včely škodlivý alebo biocídny prípravok možno letecky aplikovať, iba ak

- a) je to nevyhnutné z dôvodu výskytu škodlivých organizmov a nemožno použiť iný, pre včely neškodlivý prípravok,
- b) je zabezpečené, že takou aplikáciou nebudú zasiahnuté včelstvá, dráhy letu včiel za znáškou a porasty navštevované včelami,

- c) o tejto aplikácii boli preukázateľne predtým informovaní chovatelia včiel, ktorých včelstvá môžu byť v dôsledku leteckej aplikácie poškodené a ktorí boli preukázateľne informovaní aj užívateľmi pozemkov o prijatých opatreniach na ochranu včiel.

Ochrana opel'ovačov v uzatvorených priestoroch

Zvyšovaniu kvalitnej úrody v skleníkoch a fóliovníkoch výrazne napomáhajú aj čmeliaky – opel'ovače, ktoré veľmi dobre pracujú v uzatvorených priestoroch. Ak pestovateľ v takýchto priestoroch používa chemickú ochranu, musí zabezpečiť vyloženie úlikov s čmeliakmi mimo skleníka alebo fóliovníka a opätovne vložiť až keď to už je pre opel'ovače bezpečné.

Doporučenie postupu v prípade poškodenia alebo otravy včiel

Ak chovateľ včiel zistí poškodenie alebo úhyn včiel, chovateľ včiel udalosť oznámi na príslušnú RVPS alebo pridelenému asistentovi úradného veterinárneho lekára, ktorí v spolupráci s poškodeným chovateľom včiel zabezpečia komisiu na odber vzoriek a popis udalosti. V komisii sú zastúpení: chovateľ včiel, ktorému sa stala škoda, úradný veterinárny lekár alebo asistent úradného veterinárneho lekára na túto činnosť poverený RVPS príslušný podľa miesta škodovej udalosti, majiteľ ošetrovaného porastu, a jedna nestranná osoba. Komisionálne sa urobí presný zápis a popis škodovej udalosti, ktorý spíše úradný veterinárny lekár, prípadne sa urobia fotografické zábery.

Komisionálne sa odoberú vzorky : 500 gramov ošetrovaného porastu a 200 gramov uhynutých včiel, prípadne peľový plást, odobraté vzorky sa vložia do papierového obalu a spolu s kópiou zápisu úradný veterinárny lekár vzorky odošle do príslušného spádového veterinárneho ústavu na rozbor do 72 hodín. Ošetrovateľ porastu je povinný uviesť, akým prípravkom bol porast ošetrovaný a prípadne urobiť fotokópiu z knihy evidencie spotreby a spôsobu aplikácie prípravkov na ochranu rastlín a iných prípravkov, kde sú presne zapísané údaje o termíne a spôsobe aplikácie, o použítom prípravku, jeho koncentrácii, ošetrovanom poraste .

RNDr. Tatiana Čermáková

CVŽV Nitra

Ústav včelárstva, Gašperíkova 599, 033 80 Liptovský Hrádok

Tel.: 044-522 11 41

E-mail: vcela@imafex.sk